

Jaarlijks wordt aan de gemeente met het beste beleid op het gebied van erfgoed een nationale prijs toegekend: de **BNG Bank Erfgoedprijs**. Voor erfgoed in brede zin: gebouwde monumenten, archeologie, museale collecties en archieven, maar ook historisch landschap, mobiel en immaterieel erfgoed. En erfgoed voor de jeugd (erfgoededucatie)! Het moet gaan om lokaal beleid dat draagvlak creëert in de samenleving en doorwerkt in het totale beleid van de gemeente. Beoordeeld worden dus projecten, initiatieven, evenementen, maar ook beleid en besluiten van de gemeente. De prijs bestaat uit een bedrag van € 25.000. De winnaar wordt ieder jaar bekend gemaakt tijdens een feestelijke bijeenkomst in het najaar, in de gemeente die de prijs het voorgaande jaar heeft gewonnen. In de afgelopen 3 jaar deden al meer dan 80 gemeenten mee. Eerste winnaar in 2010 was Dordrecht. In 2011 won Westerveld, in 2012 gevolgd door Schiedam. De BNG Bank Erfgoedprijs is een initiatief van het Erfgoedplatform van Kunsten '92, met het BNG Cultuurfonds als hoofdsponsor.

Kunsten '92

**BNG BANK ERFGOEDPRIJS
VOOR GEMEENTEN MET
HART VOOR ERFGOED**

Kunsten '92

Voorwoord

In 2013 is het de vierde keer dat de BNG Bank Erfgoedprijs zal worden uitgereikt. De prijs, met daaraan verbonden een bedrag van € 25.000, wordt uitgereikt aan de gemeente die zich daarmee 'de beste erfgoedgemeente van Nederland' mag noemen. Inmiddels is de BNG Bank Erfgoedprijs een gevestigd begrip tussen de andere prijzen van het BNG Cultuurfonds, waaronder de BNG Bank Prijs Beste Amateurkunst Gemeente en de BNG Bank Literatuurprijs.

Het succes van de prijs blijkt niet alleen uit het grote aantal aanmeldingen dat in 2013 werd ontvangen. Maar liefst 20 gemeenten dienden een aanvraag in. Het blijkt ook uit de inspiratie die gemeenten ontleen aan elkaar, bijvoorbeeld door ideeën over te nemen van kandidaten die worden beschreven in dit boekje. De jury heeft geconstateerd dat de kwaliteit van de inzendingen, ondanks moeilijke tijden, een stijgende lijn vertoont ten aanzien van de omgang met erfgoed binnen gemeenten. Kwaliteit, diversiteit en creativiteit zijn terug te vinden in een veelheid aan projecten, die er gezamenlijk voor zorgen dat erfgoed 'op de kaart staat'. En dat geldt niet alleen voor gemeenten met een historische binnenstad, waar monumenten en musea inmiddels bijna vanzelfsprekend belangrijke facetten zijn van gemeentelijk beleid. De relaties met het toerisme zijn daar evident. Steeds meer gemeenten met kleine kernen tonen aan dat het cultuurlandschap unieke kwaliteiten bezit die, soms na een lang traject van erkenning met en door de inwoners zelf, leiden tot een beter besef van de eigen identiteit.

Identiteit is één van de sleutelwoorden voor een succesvol erfgoedbeleid. Drie andere kernwaarden wil ik hier kort ook nog aanstippen: erfgoed kan dienen als economische aanjager, als bindmiddel voor de betrokkenheid met en tussen inwoners en als kans bij het stimuleren van succesvolle herbestemmingen.

Deze kernpunten heeft Kunsten '92, die ook dit jaar weer op uitstekende wijze de organisatie van de prijs op zich heeft genomen, gevat in een brochure in het kader van de Gemeenteraadsverkiezingen. In 'Goud in handen' geven de gezamenlijke erfgoedorganisaties aan waarom en op welke wijze erfgoed een belangrijke rol heeft in het gemeentelijk beleid. Op het moment van het schrijven van dit voorwoord is de winnaar van 2013 nog niet bekend. Ik dank hierbij de jury voor hun werkzaamheden en wens alle inzenders van deze prijs veel succes, met het vertrouwen dat allen met het oog op de Gemeenteraadsverkiezingen zich zullen blijven inzetten voor goed erfgoedbeleid voor hun inwoners!

drs. A.A.M. Brok, juryvoorzitter

Burgemeester Dordrecht

Bestuurslid BNG Cultuurfonds

STIMULANS VOOR GEMEENTELIJK ERFGOEDBELEID

De BNG Bank Erfgoedprijs heeft zich de afgelopen 4 jaar ontwikkeld tot een vaste stimulerende waarde voor gemeentelijk erfgoedbeleid. Want gebleken is dat gemeenten door de innovatieve voorbeelden die genomineerden en winnaars de afgelopen jaren hebben gesteld, geïnspireerd en aangemoedigd worden meer met erfgoed te doen. Omdat het blijkt iets oplevert: een mooiere leefomgeving, betrokken burgers en zelfs warme belangstelling van de jeugd. Ogenschijnlijk kleurloze gemeenten slagen erin een nieuwe bloem op hun dorps- of stadgezicht te toveren door het besef dat ook zij een waardevolle lokale geschiedenis hebben. Kleinere gemeenten vinden in erfgoed een stevig middel om hun identiteit te bewaren of versterken. Fusiegemeenten ontdekken erfgoed als bindmiddel van hun vaak vele afzonderlijke kernen. Van oudsher grote erfgoed- en monumentengemeenten voelen zich gesterkt en gewaardeerd bij hun zoektocht naar nieuwe wegen om toeristen en andere bezoekers te trekken.

WAAROM ERFGOED?

Erfgoed is overal en het leeft, in de stad, maar ook in de plattelandsgemeente. Het motto van de prijs is daarom "Het gaat er niet om hoeveel erfgoed je hebt, maar wat je ermee doet". Erfgoed zorgt voor een waardevolle en betekenisvolle leefomgeving. Inwoners raken geïnteresseerd in de historische achtergrond van hun omgeving of familie. Ook bij maatschappelijke en economische vraagstukken kan erfgoed bijdragen aan oplossingen. Daarnaast gaat erfgoed over identiteit en (ver)binding, deelnemers laten daar telkens inspirerende voorbeelden van zien.

DOEL VAN DE BNG BANK ERFGOEDPRIJS

De BNG Bank Erfgoedprijs stimuleert gemeenten in Nederland om cultuurhistorie en erfgoed breed op te nemen in hun beleid en daar (uitvoerend) werk van te maken. Kunsten '92 en haar Erfgoedplatform vinden het tonen van goede voorbeelden uit de praktijk een uitstekend middel om andere gemeenten te stimuleren zo goed mogelijk erfgoedbeleid te voeren.

CRITERIA

Bij de beoordeling voor toekenning van de prijs let de jury onder meer op de volgende aspecten:

- hoe burgers worden betrokken bij het erfgoedbeleid;
- of erfgoed wordt ingezet op meer beleidsterreinen;
- welke verbinding wordt gelegd met jongeren (onderwijs en erfgoededucatie);
- hoe de gemeente over haar erfgoedbeleid communiceert, in het bijzonder op het web en via social media;
- of lokale krachten worden gebundeld;
- of er aan innovatie wordt gedaan;
- of plannen daadwerkelijk worden gerealiseerd, ook in de nabije toekomst.

"Het gaat er niet om hoeveel erfgoed je hebt, maar wat je ermee doet"

DE JURY VAN DE BNG BANK ERFGOEDPRIJS:

- **De heer A.A.M. Brok**
Burgemeester van Dordrecht, juryvoorzitter
- **Mevrouw L. van der Pol**
Architecte en voormalig Rijksbouwmeester
- **De heer J. van de Voorde**
Plaatsvervangend directeur Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- **De heer K. Loeff**
Directeur Bond Heemschut
- **De heer A. Ponsteen**
Directeur Erfgoedhuis Zuid-Holland
- **De heer P. Spies**
Directeur Amsterdam Museum

Arno Brok

"Het is een eer om al jaren als juryvoorzitter te mogen werken met een groep professionals die vaak nog enthousiaster is dan de inzenders zelf. Het leuke van deze jury is dat ieder lid vanuit eigen vakgebied en invalshoek accenten legt bij de beoordeling van de gemeenten."

Liesbeth van der Pol

"Het is goed dat er binnen de jury oog is voor de verschillende tijdsgewrichten van de historie. Niet alleen terugkijken, maar de blik ook op de toekomst richten. We beoordelen architectuur en erfgoed in de breedte, educatie is voor mij daarbij een belangrijk criterium. Daarnaast heb ik dikwijls in jurys gezeten die objecten beschouwen, het interessante van de BNG Bank Erfgoedprijs is dat het hier gaat om gemeentebreed erfgoedbeleid en initiatieven door gemeenten."

Jan van de Voorde

"Het aardige van het jureren is dat mijn bestaande beeld van sommige gemeenten, zoals dat dus wel bij de RCE bestaat, door hun inzending en de discussie daarover kan kantelen. Dat is spannend en interessant. Als jurylid krijg je ook een mooie en actuele dwarsdoorsnede van het erfgoedbeleid van grote en kleine gemeenten."

Karel Loeff

"Het leuke is dat het gaat om gemeenten uit het hele land. Uit de inzendingen straalt ieder jaar weer het enthousiasme van mensen in heel Nederland die trots zijn op hun eigen omgeving en zich daarvoor inzetten. Interessant aan de inzendingen is steeds weer welke rol gemeenten daarin spelen."

Andries Ponsteen

"Erfgoedbeleid creëert nieuwe energie uit oude dingen. Je ziet dat gemeenten daarin steeds beter worden. Mooi is ook dat ze die energie verschillend gebruiken, de ene keer voor versterking van eigen identiteit, de andere keer om toeristen te trekken. Ze groeien ook in hun rol. Minder dicterend, meer stimulerend. Ze kunnen hun erfgoedbeleid ook prima 'verkopen', communiceren met hun inwoners."

Paul Spies

"Ik word door het jurywerk aangespoord om de erfgoedaspecten van deelnemende gemeenten breed te beoordelen. Dus niet alleen de traditionele, zoals behoud en restauratie, maar ook de innovatieve kanten. Zoals de rol van erfgoed bij stedenbouwkundige, sociale en economische ontwikkelingen. Daarbij moet je afwegen dat gemeenten niet dezelfde mogelijkheden hebben. Daadwerkelijke betrokkenheid van inwoners is natuurlijk een pre. Die ervaar je het beste als je ter plekke gaat kijken. Zo kom je ook nog eens ergens!"

De jury wordt ondersteund vanuit Kunsten '92 door Heleen Alberdingk Thijm en Henk Hoogeveen.

Foto: Achterste rij, van links naar rechts: Karel Loeff, Liesbeth van der Pol, Paul Spies. Voorste rij, van links naar rechts: Arno Brok, Andries Ponsteen, Jan van de Voorde.

GEMEENTELIJKE ERFGOEDAGENDA 2014

Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2014 heeft het Erfgoedplatform van Kunsten '92 de Gemeentelijke Erfgoedagenda 'Goud in handen' opgesteld. Die reikt gemeenten concrete en inspirerende voorbeelden aan, met praktische tips om optimaal gebruik te maken van het aanwezige erfgoed. De Erfgoedagenda inspireert (aanstaande) wethouders en raadsleden, ambtenaren, organisaties en vrijwilligers. Eerder verschenen de gemeentelijke erfgoedagenda 'Toon karakter, zet in op cultureel erfgoed' (2009) en de provinciale erfgoedagenda 'Erfgoed: kerntaak en kans. Een hoofdrol voor de provincie' (2011).

INSPIRATIE

De insteek voor gemeentelijk erfgoedbeleid kan verschillend zijn, zoals inspirerende voorbeelden van de afgelopen jaren dat in 'Goud in handen' bewijzen:

Zo gebruikt Schiedam haar erfgoed als economische aanjager, door te investeren in het historische winkelgebied.

Rheden laat zien hoe erfgoed inwoners kan verbinden. De nieuwe erfgoednota daar werd in 'dorpsgesprekken' en door een speciaal digitaal platform omarmd door vrijwilligers en inwoners.

Dordrecht illustreert hoe een gemeente door een succesvolle herbestemming een compleet gebied opnieuw tot bloei kan brengen.

Weer een andere invalshoek kiest Westerveld, dat als plattelandsgemeente erfgoed benutte als drager van haar identiteit en verbindende factor tussen haar vele kernen.

AANMELDINGEN 2013

Twintig gemeenten verzorgden een aanmelding:

Aalten
 Beemster
 Bergen op Zoom
 Boxmeer
 's-Hertogenbosch **genomineerd**
 Ede
 Goes
 Hillegom
 Kampen **winnaar**
 Leiden **genomineerd**
 Midden-Delfland
 Nijmegen
 Noordoostpolder **genomineerd**
 Schoonhoven
 Terneuzen
 Terschelling
 Urk
 Westland
 Wijdmeren
 Winterswijk **genomineerd**

De jury is van mening dat vijf gemeenten zich in hun inzending voor de BNG Bank Erfgoedprijs hebben onderscheiden. Het zijn: 's-Hertogenbosch, Kampen, Leiden, Noordoostpolder en Winterswijk.

Zij zijn dan ook genomineerd voor de BNG Bank Erfgoedprijs. Deze gemeenten scoren bij de beoordeling hoog op praktisch alle criteria van de prijs. Zij slagen er bovengemiddeld in om erfgoed niet te zien als iets van het verleden, maar vooral als kans voor hun toekomst. Zij vertegenwoordigen twee interessante categorieën: die van de meer 'klassieke' monumentengemeente en die van de grotere plattelandsgemeente die haar bindende historische factor nog moet formuleren. De jury ziet bij hen in daden omgezet beleid.

DEN BOSCH

Den Bosch bruist van de initiatieven om met erfgoed de stad extra leven in te blazen. Het beleven van de eigen historie staat daarbij centraal, bijvoorbeeld door de cursus Boschologie, of bij de vestingwerken en de Linie 1629, door een grote expositie over Jheronimus Bosch of met het Groot Tuighuis.

“Reinier van Arkel, het oudste psychiatrische ziekenhuis van Nederland, staat in 's-Hertogenbosch. Dat is niet vreemd. Wij zijn gek van cultuurhistorie! Maar liefst 1.200 Rijks- en gemeentelijke monumenten telt de Brabantse hoofdstad. Dat verklaart ook de drukte in de gipskamer van het Jeroen Bosch Ziekenhuis: je struikelt over de historie. Nou ja, bij wijze van spreken. Want wie goed kijkt ontdekt dat erfgoed de stad zowel cultuurhistorisch als sociaal-economisch erg gezond maakt. Zo ontdek je de medische paradox: het verleden van 's-Hertogenbosch is springlevend dankzij onophoudelijke intensive care. Die vitaliteit willen we koste wat kost behouden. Want hart hebben voor je verleden beïnvloedt de polsslag van het heden.” (Eric Alink, stadschroniqueur, die de begeleidende brief bij de aanmelding voor de prijs schreef).

Ongekend zijn de inspanningen om in 2016 alle schilderijen van Jeroen Bosch naar de stad te halen ter gelegenheid van zijn vijfhonderdste sterfjaar. Daaraan gekoppeld vinden vele manifestaties plaats, waarvoor de overkoepelende Stichting Jheronimus Bosch 500 in het leven is geroepen. Zoals de stad is omgegaan met haar Dieze, is voorbeeldig in Nederland. De stad heeft iets kleins en unieks geëtaled en dat bijzondere kwaliteit meegegeven. Maar ook de herbestemmingsopgaven van de Verkadefabriek en de De Gruyter Fabriek getuigen van grote inspanningen, evenals de revitalisering van het landschap en de Linie van 1692 en de vestingwerken. Bijzonder is dat de Gemeentelijke Dienst Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten is gehuisvest in de monumentale St. Jacobskerk. Sinds 2013 maakt ook het Groot Tuighuis daar deel van uit, een open depot en toegang tot het laboratorium. Bezoekers kunnen hier het werk van archeologen en bouwhistorici minutieus volgen.

De cursus Boschologie maakt vele deelnemers al sinds 1990 wegwijs in de lokale geschiedenis, door de combinatie van educatie en ontspanning, met aansprekende verhalen en excursies. Veel cursisten worden vrijwilliger bij één van de vele cultuurhistorische organisaties. Die promoten gezamenlijk hun activiteiten onder de koepel De Tijdreiziger.

KAMPEN

“Kampen is een eigenwijs stadje, en dat is het altijd al geweest. Het verhaal van het Kamper erfgoed is het verhaal van mensen, van karakters. Het zijn mensen die het erfgoed van Kampen op buitengewone wijze verrijken, dragen en doorgeven. De Kamper Koppen: eigenwijs, grappig, karakteristiek of ontroerend, ze zijn onze Kamper Kracht, het geheime ingrediënt van ons erfgoedbeleid en degenen die het bijzondere verhaal van Kampen vertellen” (wethouder Janita Tabak).

Zo’n monumentale erfenis schept verplichtingen en daar heeft Kampen de laatste jaren flink in geïnvesteerd. Kampen opent haar poorten, maar blijft zichzelf en combineert authenticiteit met transformatie en innovatie. Erfgoedbreed heeft Kampen alles goed geregeld, van monumenten en (cultuur)landschap tot archeologie, maritiem erfgoed en de musea. Het profiel van de gemeente is verrijkt doordat kunst en cultuur manifesteren in de stad zijn dan jaren geleden. Het Stedelijk Museum met zijn vele vrijwilligers en bezoekers is een selling point van niveau.

De jury waardeert dat Kampen eerlijk is over haar beperkte financiële mogelijkheden. Toch weet de stad als kleinere gemeente grote projecten aan te pakken, zoals de herbestemming van de Van Heutszkazerne tot cultuurcluster, of de ontwikkelstrategie voor een nieuw en voormalig landgoed. Innovatief is de twee kilometer lange waterkering van de binnenstad, geïnspireerd op het verleden, gefundeerd op het tracé van de oude stadsmuur en dwars door allerlei woningen en stadstuinen lopend. Bij hoog water wordt de kering in werking gesteld door 200 vrijwilligers, de hoogwaterbrigade. Met een pilot denken gemeente, monumentenraad, burgers en kerkgenootschappen ook na over de toekomst van het rijke religieuze erfgoed in de veranderende samenleving. Kampen heeft een duidelijke kijk op de toekomst, geworteld in het verleden. “We wezen u al op het Kamper karakter, dat net als het water eigenzinnig en soms grillig is. Net als de rivier heeft dit karakter ruimte nodig en dat betekent voor ons als gemeente dat we moeten durven loslaten. Minder regie willen voeren, niet altijd de touwtjes in handen willen hebben en meer vertrouwen op die eeuwenoude, eigenzinnige maar oersterke Kamper Kracht.”

WINNAAR

LEIDEN

Leiden heeft haar nieuwe erfgoedbeleid groots aangepakt. De aftrap Erfgoed Ontmoet! bracht ruim 150 Leidenaren bijeen om gezamenlijk een visie op de toekomst van het Leidse erfgoed te formuleren. Het verbinden en delen van kennis is ook de rode draad van andere creatieve initiatieven en samenwerkingsvormen in de stad. De Erfgoedkoepel bijvoorbeeld is het samenwerkingsverband van de erfgoedverenigingen in Leiden.

Erfgoed staat in Leiden voor omgevingskwaliteit, ontwikkeling van de stad en verbinding van betrokkenen. Erfgoed wordt integraal benaderd en maakt deel uit van veel beleidsvelden. Als universiteitsstad weet Leiden historische kennis en ideeën ook goed te delen. Bijna iedere erfgoedinstelling heeft een basisschool geadopteerd en hiervoor een lesprogramma ontwikkeld dat aansluit bij het leerjaar. Hierdoor heeft het museumbezoek een structurele plek in de lesprogramma's. Ook kunnen leerlingen stage lopen bij Erfgoed Leiden en Omstreken, het gemeentelijk kenniscentrum voor erfgoed (voorheen Regionaal Archief en Team Monumenten & Archeologie). Een uitstekende bundeling van krachten. "Geïnteresseerden in erfgoed hebben geen behoefte aan de scheiding van disciplines in de erfgoedwereld." In de Stadsenquête gaf 75% van de Leidenaren aan historisch geïnteresseerd te zijn. Innovatief is de integrale en locatiegerichte onderzoeksagenda die is opgezet voor archeologie en bouwhistorie. Maar ook de ICT-acties om diverse collecties beter te ontsluiten zijn dat. Een ander vernieuwend voorbeeld is het crowdsourcingproject Missing Links, waarbij wereldwijd vrijwilligers vanaf hun computer archiefstukken koppelen en analyseren en zo beter toegankelijk maken. Het twitteren door Willem van Oranje rond Leids Ontzet in oktober mag zeker eigentijds genoemd worden.

De jury was ook blij verrast door de kwaliteitsimpulsen die het erfgoedbeleid geeft aan de openbare ruimte. Zo is er het Winkelpuienbeleid met de subsidieregeling Historisch Stadsbeeld, het project Gevelstenen, het ambitieuze burgerinitiatief Het Singelpark, met ruim 6 kilometer groen erfgoed, de ontwikkeling van een Cultuurkwartier met de musea en de gedurfde herbestemming van de Meelfabriek door Peter Zumthor en Piet Oudolf. Leiden verdient een compliment voor haar (historische) volhardendheid, inzet en energie.

NOORDOOSTPOLDER

De gemeente Noordoostpolder is pionier als het op erfgoed aankomt. "Wat de Noordoostpolder uniek maakt, is dat letterlijk alles wat het zijn huidige gezicht geeft bedacht is. De Noordoostpolder is daarmee een icoon van het denken over mens en maatschappij. Erfgoed gaat in de Noordoostpolder over een bijzonder verhaal, over het geloof in een maakbare samenleving."

Erfgoed maakt in dit bijzondere gebied daarom deel uit van vrijwel alle beleidsterreinen. Naast het historische ruimtelijke aspect gaat het over het verhaal van de polder, die we zelf nog maar zo kort geleden hebben gemaakt. Niet iedereen beseft hoe (internationaal) uniek en fascinerend het is wat we hier op de voormalige zeebodem hebben geschapen. Toch worstelde men aanvankelijk ook zelf met de vraag of erfgoed in zo'n nieuwe omgeving wel bestaat. De gemeente ging daarover in gesprek met inwoners, organisaties en ondernemers. Dat leidde tot verrassende antwoorden, bewustwording, draagvlak en een gevoel van trots onder de polderbewoners. 'Erfgoed is datgene wat we zelf als erfgoed zien'. Bij dit pionieren heeft de gemeente veel processen en projecten aangezwengeld, zoals de aanmelding voor de status van Werelderfgoed, de ontwikkeling van nieuw monumentenbeleid, een erfgoednota, het 'Dorpen DNA'-plan en het Ontwikkelperspectief Nagele. Want Nagele staat ondanks de toegenomen aandacht voor dit icoon van wederopbouwend Nederland onder druk; net als andere dorpen in de Noordoostpolder. Hun woningvoorraad sluit niet meer aan bij de behoeften, de bevolking krimpt, het voorzieningenniveau daalt en gebouwen lopen leeg. Tijd dus voor een impuls voor 'het dorp'. Met een aanpak die de kwaliteiten en ideeën uit de jaren '50 weer uit de verf laat komen en waarbij Nagele naar die tijdgeest wordt herontwikkeld.

Besloten werd ook om het unieke verhaal van de 'manmade' polder opnieuw te vertellen en bewoners daaraan te laten deelnemen. Juist hier is het nog (net) mogelijk om de verhalen van de eerste bewoners vast te leggen: immaterieel erfgoed dat ook nieuwkomers aanspreekt. Daardoor ontstaat dan een basis voor behoud van de materiële overblijfselen. De wens is dat ieder dorp een verhalenverteller krijgt om het dorpsverleden uit te dragen.

WINTERSWIJK

Cultuurhistorie krijgt in Winterswijk een volwaardige plek in de samenleving dankzij de 'Winterswijkse aanpak', waarbij samenwerking, wederzijds begrip en draagvlak de sleutels tot succes zijn. Erfgoed wordt verbonden met diverse beleidsvelden en krijgt daardoor extra kracht als drager van de toekomst van de gemeente. Winterswijk is één van de eerste gemeenten die met een onderzoek heeft aangetoond dat investeren in erfgoed loont en indirect economisch profijt oplevert. De budgetten voor onderhoud en restauraties van monumenten zijn het afgelopen jaar, tegen de tijdgeest in, verhoogd en de gemeente blijft investeren in conserverend vakmanschap. Bewoners, ondernemers en organisaties werken al jaren samen in 'handen uit de mouwen workshops', waarin ideeën worden ontwikkeld en uitdagingen als krimp, transitie van het platteland en slinkende budgetten worden aangepakt. De rol van de gemeente verandert hiermee ook naar een meer faciliterende.

Winterswijk heeft een proactieve houding bij de herbestemming van gebouwen, door samen met partners te zoeken naar nieuwe functies en slimme verbindingen met andere partijen. Hierdoor heeft een reeks van mooie herbestemmingen plaatsgevonden.

In 2013 werd het museum Villa Mondriaan geopend, dat draait op de inzet van vrijwilligers en het enthousiasme van een junior directeur. Het Museum in Winterswijk is bezig met vernieuwingen en heeft zijn depot beter toegankelijk gemaakt in de nieuwe Museumfabriek, waar ook een historisch informatiepunt, juniorlab en natuureducatiecentrum gevestigd zijn. Hier wordt samengewerkt met mensen die noodgedwongen op afstand van de arbeidsmarkt staan. In de Stichting Waardevol Cultuur Landschap zijn betrokkenen bij de ontwikkeling van het buitengebied vertegenwoordigd. In dit landschap vindt een nieuw evenement plaats waarin sport, erfgoed en cultuur elkaar gevonden hebben: een marathon waarin deelnemers kennis maken met het prachtige historische coulissenlandschap, met zijn monumenten zoals strandbad en steengroeve en met streekproducten. De opbrengsten van dit hardloopevenement gaan jaarlijks naar een (lokaal) goed doel. Winterswijk is een relatief kleine gemeente, maar doet ontzettend veel op erfgoedgebied. De gemeente slaagt er al jaren in haar historische wortels te benoemen en die met creatieve en daadkrachtige zorg en aandacht te omringen.

EERDERE WINNAARS

WESTERVELD, winnaar 2011

"In 2011 won de gemeente Westerveld de BNG Bank Erfgoedprijs en werd in één keer bekend als de 'beste erfgoedgemeente van Nederland'. Er is sinds 2006 hard gewerkt om erfgoed en cultuurhistorie de aandacht en de plek binnen onze gemeente te geven die het verdient. Het winnen van de BNG Bank Erfgoedprijs heeft ons bewustzijn voor erfgoed en cultuurhistorie nog meer aangewakkerd, waarbij vooral óók aandacht wordt gegeven aan juist de niet wettelijke taken waarover ieder overheidsorgaan eigenlijk zou moeten waken. Door juist te investeren in niet wettelijke taken, worden de wettelijke taken makkelijker en meer succesvol tot uitvoering gebracht. Je kweekt begrip en draagvlak. En die investering betaalt zich dubbel en dwars terug. Daar staan écht geen grote investeringen tegenover! De gemeente Westerveld is met slechts een kleine 150 Fte op 20.000 inwoners en bijna 300 vierkante kilometer oppervlak een kleine organisatie met een enorm achterland. Voor publieksinformatie op het gebied van erfgoed is ruim € 5.000 op jaarbasis beschikbaar waarvan ook de Open Monumentendag gefaciliteerd moet worden. De meest kenmerkende zin uit het juryrapport was dan ook: Westerveld weet meer met minder te maken. Een zin die als rode lijn door het te organiseren gemeentelijk erfgoedssymposium op 28 november 2013 zal lopen en waarvoor de BNG Bank Erfgoedprijs een belangrijke aanzet heeft gegeven." *Wethouder Anny Kleine Deters*

SCHIEDAM, winnaar 2012

"Schiedam heeft met haar historische binnenstad goud in handen, zo opende onze nominatiebrief voor de BNG Erfgoedprijs 2012. Schiedam is verheugd dat de jury van de prijs deze stelling onderschrijft. Dat Schiedam zich een jaar lang 'beste erfgoedgemeente van Nederland' mag noemen, is een geweldige eer. Het is ook erkenning van onze inzet in de afgelopen jaren om de levendigheid en belevingswaarde van onze historische binnenstad te versterken. Die erkenning komt vanzelfsprekend ook onze partners toe. Zonder de inzet van de musea, het Stadsherstel Schiedam, de historische vereniging, bedrijven, monumenteigenaren en vele anderen hadden wij de resultaten niet kunnen boeken. Wij hebben het behalen van de prijs dan ook samen gevierd.

Samen met onze partners gingen wij op zoek naar een zinvolle besteding van het bijbehorende prijzengeld. Het prijzengeld zal worden gebruikt om het Schiedamse erfgoed nog beter voor Schiedammers en bezoekers over het voetlicht te krijgen.

Er is nog veel te doen. De gemeente zet de komende tijd fors in op bijvoorbeeld de doorontwikkeling van het Museumkwartier, midden in het historische hart van onze stad, en de herinrichting van de kades langs onze binnenhavens. Wij koesteren en benutten de historische kwaliteit van onze binnenstad. Dit brengt focus aan in onze ambities met onze binnenstad en geeft mogelijkheden om krachten en initiatieven te bundelen. Het winnen van de BNG Bank Erfgoedprijs maakt duidelijk dat wij op de goede weg zijn en bevestigt onze koers. Dát is voor ons een grote meerwaarde."

Wethouder Peter Groeneweg

GOEDE VOORBEELDEN EN BEST PRACTICES UIT 2013

- Steeds meer gemeenten benutten social media om inwoners te informeren over monumenten en hen te betrekken bij het cultureel erfgoed in hun gemeente. Met social media worden nieuwe groepen bereikt. Een aantal gemeenten heeft bijvoorbeeld al een speciaal Twitter- of Facebookaccount over het erfgoed in de gemeente, zoals @ErfgoedLeiden met #fotovrijdag en de tijdens het Ontzet van Leiden twitterende Willem van Oranje. Ook aanmelders uit voorgaande jaren: @ErfgoedRheden, @ErfgoedWveld (Westerveld) en @cultuurhistorie (Venlo) zijn hier actief mee.
- Steeds meer gemeenten kiezen ervoor om samen met de inwoners een nieuwe Erfgoednota op te stellen, bijvoorbeeld door dorpsgesprekken, workshops, sessies en werkgroepen. Hierdoor wordt sneller duidelijk waar de inwoners belang aan hechten, maar ook waar zij zichzelf voor zouden willen inzetten. Op deze manier wordt eigenaarschap en verantwoordelijkheidsgevoel gestimuleerd en benut.
- Een andere manier om inwoners te betrekken bij monumenten en erfgoed is een Monumentenprijs, die al in verschillende gemeenten wordt uitgereikt. In Aalten bijvoorbeeld wordt de prijs uitgelooft om waardering uit te spreken voor bijzondere initiatieven ten behoud van waardevolle panden en objecten. Of de Kamper Erfgoedprijs (in samenwerking met de gemeente Zwolle), waarbij inwoners via een internetpoll kunnen stemmen.

- In veel gemeenten staan oude en karakteristieke bomen: groen erfgoed. Ter bescherming van dit groene erfgoed heeft de gemeente Aalten deze waardevolle bomen in kaart gebracht. Hiervoor werd een fotowedstrijd georganiseerd, waar bewoners aan konden deelnemen met hun foto van een herinnering of verhaal bij een boom.
- Westland heeft 'Het Historisch Drieluik' ontwikkeld: een lesmethode voor jongeren in het voortgezet onderwijs, waarin zij een persoonlijk drieluik maken. Ze doen daarbij onderzoek naar hun eigen leefomgeving en naar hun voorouders, toen die dezelfde leeftijd hadden. De leerlingen zetten dit af tegen hun eigen toekomstverwachtingen. Zo ontstaat een eigen familiegeschiedenis, aangevuld met kranten en foto's van historische gebeurtenissen uit die tijd. Leerlingen presenteren hun stuk aan ouders, familie, vrienden en erfgoedinstellingen.
- In Hillegom wordt gewerkt met het lespakket 'Erfgoedspoor Hillegom'. Het is gekoppeld aan de canon, die daarmee actief en levendig wordt. Iedere leerling krijgt een eigen erfgoedwerkmap die gaandeweg wordt gevuld met eigen foto's, knipsels, tekeningen, verhalen en verslagen. Bij het verlaten van de school krijgt iedere leerling dit mee als aandenken.
- Terneuzen betreft vrijwilligers uitdrukkelijk bij de vormgeving en uitvoering van het erfgoedbeleid en erkent het belang van hun inzet. De gemeente heeft een collectieve vrijwilligersverzekering afgesloten en er zijn diverse opleidingsmogelijkheden voor vrijwilligers.

Colofon

Tekst: Henk Hoogeveen
Redactie: Andries Ponsteen
Uitgave Kunsten '92
Herengracht 62 1015 BP Amsterdam
info@kunsten92.nl

Financiële ondersteuning door:
BNG Cultuurfonds
Erfgoedplatform Kunsten '92
Meer informatie:
www.kunsten92.nl
www.bngerfgoedprijs.nl
[@Kunsten92](https://www.kunsten92.nl)

Leden van het Erfgoedplatform van Kunsten '92:

BOEI Nationale Maatschappij tot Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed | Bond Heemschut | BRAIN Branchevereniging Archiefinstellingen Nederland | Nationaal Restauratiefonds | VIE Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed | NMV Nederlandse Museumvereniging | NvBA Netwerk voor Bedrijfsmatig Archiveren | OPEN Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland | VOB Vereniging Openbare Bibliotheken | VOIA Vereniging Ondernemers in Archeologie | Mondriaan Fonds | Landschapsbeheer Nederland | KNOB Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond | Federatie Ruimtelijke Kwaliteit